

Vervolglegsel bij Wespendif *Pernis apivorus*?

Jannes Santing

Een mogelijk vervolglegsel van een Wespendif wordt beschreven aan de hand van de waarnemingen bij het nest. De meldingen in de literatuur worden kritisch beoordeeld.

Bij een nest van een Wespendif *Pernis apivorus* in het Hunzebosch, ten zuiden van Exloo, werden in 1980 waarnemingen gedaan die op een vervolglegsel wezen. Een vervolglegsel is een legsel dat door hetzelfde paar wordt geproduceerd na het mislukken van het eerste legsel. Op 25 juni werd bij een controle van het nieuwgebouwde nest (in een lariks) vanaf de grond geen bewoning vastgesteld. Er was geen Wespendif op of bij het nest. Op 10 juli werd besloten de nestinhoud te controleren. Nu vloog een Wespendif van het nest, die enige tijd boven het vak bleef schroeven. Het legsel bestond uit twee eieren. Op de grond onder het nest lag een kapot wespedievenei, waarvan de inhoud was verdwenen. Aan de binnenkant van de eidoppen werden geen sporen van bebroeding vastgesteld. De eiresten waren niet vers. Omdat de hoge lariks zonder klimijzers moest worden beklommen, een armblessure het klimwerk bemoeilijkte en ringer en ondergetekende later met vakantie gingen, werd afgezien van verdere beklimmingsen. Op 23 augustus werd vanaf de grond één jong waargenomen met witte donsveren op de kop. Even later drukte het jong zich in de nestkom en werd 'onzichtbaar'. Volgens een andere waarnemer, A. Pruischer, moesten er twee jongen zijn. Er lagen geen wespenraten onder het nest. Tijdens een bezoek op 4 september stond een oudervogel op een tak op enige afstand naast het nest, vloog weg bij mijn nadering en landde een dertigtal meters verder in een andere boom. Op de nestrand stond een jong met nog duidelijke witte donsveren op kop en nek. Er waren wederom geen wespenraten onder het nest te vinden. Op 7 september stond het jong (zelf heb ik nooit meer dan één jong gezien) zichtbaar op het nest. Er werden met de telelens enkele dia's gemaakt. Een week later, op 13 september, stond het jong met wapperende vleugels de vliegspieren te oefenen op de nestrand. Op en na 19 september werd geen jong meer op of bij het nest waargenomen. Gezien het zeer late uitvliegen van het jong en de vondst van eiresten onder het nest is een vervolglegsel niet uitgesloten. Ter vergelijking: in 1980 was het gemiddelde legbegin van Wespendienven op de ZW-Veluwe 27 mei (n=10), wat neerkomt op een gemiddelde uitvliegdatum van 12 augustus (R.G. Bijlsma). Daarmee kan 1980 als een 'vroeg' jaar voor Wespendienven worden aangeduid.

Vervolglegsels zijn bijzonder moeilijk aan te tonen. Eigenlijk is het alleen mogelijk bij individueel herkenbare vogels. De meeste aanwijzingen voor vervolglegsels stammen uit de tijd van de eierverzamelaars. Zo meldde von Dobay (1930-32) voor Siebenbürgen (gelegen in het huidige Roemenië) dat er in twee gevallen binnen drie weken na het wegnemen van de eieren een vervolglegsel in hetzelfde nest werd geproduceerd. Andrassy (1957) vond in Hongarije, na verwijdering van een 2-legsel, binnen enkele dagen een nieuwe ei in hetzelfde nest. Dit ei werd eveneens weggenomen. Enkele dagen later verscheen een vierde ei in het nest, dat ook werd verzameld. Daarna verdwenen de vogels. Het door Doucet (1968) gemelde geval in België kan geen vervolglegsel in de strikte betekenis van het woord worden genoemd. Hier werd een oudervogel op het nest gedood door (vermoedelijk) een roofzoogdier, waarbij de twee eieren werden vernield. Desondanks werd 8-16 dagen later een nieuw legsel in hetzelfde nest gedeponereerd. Hier moet dus een nieuwe Wespendif (of zelfs een nieuw paar) de plaats van de gepredeerde vogel hebben opgevuld. In Rheinland zou op zeven verstoorde

broedsels viermaal een vervolglegsel zijn gevolgd (Mildenberger 1982). Zonder nadere informatie valt de waarde van deze uitspraak niet te bepalen. Dat geldt ook voor een mogelijk geval in Schleswig-Holstein. Hier werden op 11 juni 1893 de twee zwak bebroede eieren uit het nest gehaald. Op 24 juni werd er vlakbij een tweede nest gevonden, waar op 27 augustus werd gevoederd (Paulsen *in* Looft & Busche 1981). Het is niet duidelijk of het echt om een vervolglegsel ging. Tot slot kan worden opgemerkt dat er op de ZW-Veluwe onder 191 broedsels waarvan het legbegin bekend was, nimmer aanwijzingen voor een vervolglegsel werden verkregen (R.G. Bijlsma). Het lijkt aannemelijk dat vervolglegels bij Wespendienven weinig voorkomen. De soort arriveert laat op de broedplaats en vertrekt als een der eerste. Alleen bij verstoring in het allervroegste stadium van de eifase kan een vervolglegsel lonend zijn. Doordat in vroeger tijden eierverzamelaars gebaat waren bij niet of weinig bebroede eieren (makkelijk uit te blazen en nog mooi op kleur), werden de vogels direct na completering van het legsel van hun eieren beroofd. Misschien verklaart deze tactiek waarom juist eierverzamelaars zo vaak met verhalen over vervolglegels komen aanzetten. Een vergelijkbaar verhaal speelt voor de Boomvalk (zie Cramp & Simmons 1980). Onder natuurlijke omstandigheden vindt verstoring verspreid over het broedseizoen plaats, en vaak te laat in de broedcyclus om opnieuw te beginnen.

Summary: Apparent repeat-laying in Honey Buzzard *Pernis apivorus*

From a newly built nest in the province of Drenthe, a Honey Buzzard was flushed on 10 July 1980; the nest contained two eggs. The remnants of another egg were found underneath the nest. The broken egg was not fresh and hadn't been incubated for a long time. A downy chick was seen on the nest on 23 August; another observer saw two nestlings. The last observation of a nestling was on 13 September, when it was practising its wings. The find of an egg underneath the nest and the late fledging date may indicate a repeat-laying. The repeat-layings mentioned in the ornithological literature are critically reviewed. The majority of these statements can not be substantiated and should be refuted as proof of repeat-layings.

Literatuur

- Andrassy E. 1957. (Bird-life at the Ermellek.) *Aquila* 63-64: 175-176.
Cramp S. & Simmons K.E.L. (eds.) 1980. *The Birds of the Western Palearctic*, Vol. 2. Oxford University Press, Oxford.
von Dobay L. 1930-32. Die Tagraubvögel Siebenbürgens. *Mitt. Ver. sächs. Ornithol.* 3: 100.
Doucet J. 1968. Quelques observations concernant la Bondrée apivore, *Pernis apivorus*, en 1966 et 1967. *Giervalk* 58: 94-100.
Looft V. & Busche G. 1981. *Vogelwelt Schleswig-Holsteins*. Band 2: Greifvögel. Wachholtz Verlag, Neumünster.
Mildenberger H. 1982. *Die Vögel des Rheinlandes*. Band 1. Kilda-Verlag, Greven.

Adres: De Gloep 2, 7875 AJ Exloo